

УДК 378.011.016

Орест ОРИЩУК

*аспірант кафедри теорії та методики музичної освіти,
хорового співу і дирижування факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова,
м. Київ, Україна
e-mail: innagek68@gmail.com*

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНОГО НАВЧАННЯ

У статті висвітлено авторське бачення фахової підготовки вчителя нової генерації, особистості з високою самоорганізацією, фаховою компетентністю, інтелектуала, здатного до різних видів художньо-творчої діяльності підготовленого до педагогічної діяльності у нестандартному режимі є актуальною, адже практика роботи вчителя музичного мистецтва засвідчує, що будь-які форми позаурочної, позакласної діяльності, покладені на педагога-музиканта – носять просвітницький характер. Музично-просвітницька діяльність майбутнього вчителя музичного мистецтва відкриває потужні можливості розширення мистецького світогляду, формування художньо-естетичних смаків, ідеалів підростаючого покоління. Натомість, тематика музичного просвітництва недостатньо представлена у процесі фахового навчання студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів. Представлено авторську методику формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вокального навчання, яка розкриває авторське бачення вирішення проблеми підготовки вчителів-новаторів, вчителів-реформаторів, вокалістів-просвітників.

Ключові слова: просвітництво, музичне просвітництво, вокально-просвітницька діяльність, майбутній вчитель музичного мистецтва.

Оновлення системи освіти у контексті інтелектуального, культурного, духовного розвитку суспільства потребує фахівців-реформаторів, здатних, відповідно до прийнятих Україною положень Болонської конвенції, бути конкурентно спроможними спеціалістами на вітчизняних та світових теренах освітянського простору. В умовах запровадження багаторівневої освіти у вищих мистецьких навчальних закладах особливої ваги набуває проблема підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва широкого профілю, професія яких поєднує риси та вміння педагога-виконавця, диригента – керівника творчого колективу, соліста-вокаліста, лектора-музикознавця, педагога-просвітника, носія духовної культури та естетичного смаку та ін.

Про значення музично-просвітницької діяльності у процесі підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва стверджували провідні вітчизняні й зарубіжні діячі культури, вчені, педагоги-практики, методисти музичного виховання, музиканти-просвітники, як: А. Авдієвський, Д. Кабалевський, З. Кодай, Ф. Колесса, А. Козир, Г. Падалка, О. Рудницька, В. Шацька, О. Щолокова та ін.

Проблемам фахової підготовки вчителів музики – просвітителів-виконавців підготовлених до виконання високохудожніх зразків мистецтва, цілеспрямованого впливу на формування музич-

но-естетичного досвіду підростаючого покоління засобами музичного просвітництва присвятили наукові праці Т. Жигінас, Л. Кожевнікова, О. Куришев, О. Кузнецова, Л. Масол, О. Мельник, С. Мельничук, С. Олексюк, В. Федоришин, О. Хоружа та ін., в яких музичне просвітництво представляється необхідною умовою формування естетичної культури на сучасному етапі розвитку суспільства. У зв'язку з цим, зростає роль співацького навчання дітей та юнацтва, як найбільш актуального й популярного у їх музичному навчанні.

Проблемам вокальної, вокально-хорової підготовки у музикознавчому аспекті присвятили свої дослідження В. Антонюк, В. Багадуров, Ю. Барсов, Л. Василенко, І. Колодуб, О. Стахович, І. Топчієва, О. Хоружа, Ю. Юцевич та ін. Педагогічний аспект вокальної підготовки було окреслено в дослідженнях Д. Аспелунд, Л. Дмитрієва, В. Ємельянова, Ф. Заседателева, А. Менабені, Є. Проворової, Ю. Юцевича та ін.

Аналіз наукової літератури засвідчує, що проблема цілеспрямованої вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до музично-просвітницької діяльності не знайшла ще належного висвітлення та розв'язання.

Мета статті – представити науковій спільноті авторське бачення вирішення проблеми методичного забезпечення процесу підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до здійснення

просвітницької діяльності у процесі вокального навчання.

Зasadничі аспекти просвітництва в культурно-освітньому просторі різних історичних етапів та різних сфер просвітницьких орієнтирів розкрито у дослідженнях вітчизняних науковців (Л. Березівська, П. Біліченко, Р. Гарат, М. Данилюк, Т. Жигінас, Л. Кияновська, Л. Кожевнікова, Н. Кобрин, Т. Коломієць, Я. Лисенко, О. Мельник, З. Нагачевська, В. Найда, О. Рудницька, Г. Падалка, І. Топчієва, Н. Фрадкіна, О. Хоружа, О. Цапко та ін.).

Згідно яких, було встановлено, що просвітництво, у аспекті обраного феномена – це розповсюдження знань, освіти, культури. Що, своєю чергою, потребує свідомого ставлення до майбутніх перспектив професійної реалізації сучасного вчителя музичного мистецтва, його підготовленості до вокально-просвітницької діяльності, завдяки впровадженню вокально-просвітницьких проєктів у освітнє середовище професійної самореалізації, та за його межами.

Провідними у нашому дослідженні виступили авторитетні визначення О. Апраксіної, Д. Кабалевського, Г. Падалки, які трактують *сутність музичного просвітництва* наступним чином, можливість поєднання учителювання та просвітництва можлива за умови якості отриманої загальної музичної освіти, загальної музичної грамотності, потреби у розповсюдженні набутих знань у відповідно налаштованому на сприймання, середовищі, яке налаштовано на слухання та розуміння музики; витоки музичного просвітництва кореняться в усвідомленні благодіючого впливу музики на душу людини та її значущої виховної сили.

Вокальне просвітництво вчителя музичного мистецтва ми позиціонуємо, як діяльність, що забезпечує розвиток музичних інтересів, потреб і смаків та в цілому сприяє становленню основ музичної культури в спеціально-створеному музично-інформаційному середовищі. Здійснення музично-просвітницької діяльності засобами вокального мистецтва забезпечується у процесі фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, завдяки готовності використовувати вокально-виконавські вміння для досягнення запланованого результату музично-просвітницької роботи – естетичного виховання молодого покоління.

Згідно з нашим науковим баченням вирішення представленої проблеми актуалізувало необхідність уведення наступних наукових підходів. Системно-цілісний підхід забезпечив виявлення специфіки та особливостей підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до музично-просвітницької діяльності у процесі вокальної підготовки, встановив закономірності поєднання

складових: вокально-виконавської та музично-педагогічної, які й складають цілісну кваліфікаційну відповідність підготовки бакалавра, магістра. Підготовленість до позиціонування себе, як учителя-просвітителя є новою, набутою фаховою якістю майбутнього вчителя музичного мистецтва. Світоглядний підхід є одним з визначальних у аспекті даного дослідження. Так як світогляд є певною виражальною особистісною формою, згідно якої відбувається сприймання, осмислення світу й себе у ньому через відповідну діяльність, то успішність, відображає продуктивність та ефективність людини в цій діяльності. Аксиологічний підхід був спрямований на свідому просвітительську самореалізацію у майбутній професійній діяльності вчителя музичного мистецтва, передбачав спрямування навчально-виховного процесу на здобуття майбутніми вчителями музичного мистецтва вокально-педагогічних цінностей, до яких ми відносимо й просвітницькі орієнтації у різних видах музичного виконавства. Особистісно-орієнтований підхід був спрямований на актуалізацію соціальної позиції майбутнього вчителя музичного мистецтва – вокаліста-просвітника, у аспекті значущості та результативності його творчо-педагогічного впливу на соціокультурний простір, середовище творчої взаємодії. Компетентнісний підхід був спрямований на формування у майбутніх учителів музичного мистецтва вокально-просвітницьких компетенцій – системних, інтегрованих якостей, що забезпечать можливість до самостійного обрання напрямків музичного просвітництва у процесі фахової самореалізації. До предметно-практичних компетентностей віднесено: здатність до оволодіння значним вокальним репертуаром; здатність практично використовувати набуті професійно-значущі знання в галузі історії, теорії та методики музичного навчання та виховання; здатність здійснювати просвітницьку роботу серед школярів засобами вокального мистецтва; здатність до використання набутої вокально-виконавської майстерності у педагогічній практиці та виконавсько-просвітницькій діяльності; здатність до створення художнього образу вокального твору, вербального відображення його емоційного змісту; здатність самостійно добирати, аналізувати та інтерпретувати вокальний твір; здатність розробляти й створювати власні музично-просвітницькі проєкти; здатність визначати інтегративні зв'язки в процесі самостійної вокально-просвітницької діяльності; здатність до творчого переосмислення й адекватного застосування вокально-просвітницьких компетентностей у самостійній педагогічній творчості. Креативно-діяльнісний підхід дослідження ґрунтується на визначенні вокально

-просвітницької діяльності основою, засобом і вирішальною умовою, що забезпечує якість вокальної готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до просвітницької діяльності у процесі фахової підготовки.

Структура підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва до просвітницької діяльності у процесі вокального навчання, охопила складові: *адаптивно-мотиваційний, когнітивно-діяльнісний, творчо-виконавський компоненти*. У визначенні провідних компонентів означеного педагогічного явища враховувалось, що якість методичного забезпечення підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до просвітницької діяльності у процесі вокального навчання залежить від швидкості адаптації та визнанні продуктивності даного виду діяльності, усвідомленні ціннісного контексту вокального просвітництва – нової фахової якості, яка забезпечує стійку потребу у саморозвитку, орієнтує студентів на музично-педагогічне та вокально-виконавське самовдосконалення (адаптивно-орієнтаційний компонент); готовність студентів до набуття власного тезаурусу в просвітницькому спрямуванні музично-педагогічної роботи засобами вокального виконавства, як додаткового естетично-виховного фактору в процесі проведення музичних заходів з привнесенням просвітницьких елементів (когнітивно-діяльнісний); творчо-виконавський компонент синтезує зміст адаптивно-орієнтаційного та когнітивно-діяльнісного складників вокальної підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва до просвітницької діяльності.

До функцій формування зазначеного феномена нами віднесено: пізнавальну, комунікативну, інтегративну, творчо-просвітницьку, гедоністичну, проєктивну. Основними принципами підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до просвітницької діяльності у процесі вокального навчання визначено: принцип інтегративного взаємозв'язку фахових дисциплін, що сприяють підготовці студентів до ефективної музично-просвітницької роботи; принцип рефлексивності, який забезпечує осмислення та усвідомлення майбутнім учителем музичного мистецтва художніх образів музичних творів; принцип взаємозв'язку теоретичних знань з оптимальним їх використанням у продуктивній просвітницькій діяльності з учнями.

Представлення авторської методики буде неповним без оприлюднення педагогічних умов досліджуваного феномена, до яких віднесено: забезпечення стійкої зацікавленості в отриманні теоретико-методичних знань щодо здійснення музично-просвітницької діяльності з урахуванням особливостей вокального навчання; дотри-

мання рефлексивності у забезпеченні діалогової взаємодії у процесі проведення музично-просвітницької роботи; спонукання майбутніх учителів музичного мистецтва до творчого самовираження у вокально-просвітницькій діяльності.

Структурні компоненти, критерії, показники та етапи їх сформованості, функції, принципи й педагогічні умови, методи і засоби формування досліджуваного феномену склали базис для моделювання нашої педагогічної стратегії, що впроваджувалась поетапно й увійшла в повний технологічний цикл, який складали: орієнтаційно-підготовчий, корекційно-рефлексивний, творчо-результативний етапи.

Сконцентрованість на забезпеченні сприятливої психологічної атмосфери під час вокального навчання студентів, на створенні позитивного емоційного ставлення студентів до просвітницької діяльності шляхом залучення форм, методів і засобів творчого характеру, спрямованих на розвиток майбутніх фахівців, їх готовності не тільки до музичного просвітництва, але й до артистичної передачі художніх образів під час опрацювання й концертного виконання вокальних творів тощо.

Були використані традиційні й інноваційні форми, методи, засоби й прийоми мистецького навчання, зокрема: складання книжки-пам'ятки для організатора музично-просвітницького заходу, рольові ігри на кшталт «Я організатор музично-просвітницького заходу», методи ситуативного обговорення, інтерактивні методи, методи створення ситуації успіху, написання есе, вправи на набуття вмінь створювати наочний навчальний матеріал для проведення зі школярами позаурочного музично-просвітницького заходу, творчі вправи тощо.

Насамкінець, ми зауважимо, що згідно результатів контрольного й формувального експериментів представлених у вигляді співставлення статистичних даних щодо якісної та кількісної динаміки зростання показників досліджуваного феномена у контрольній та експериментальній групах було підтверджено ефективність розробленої поетапної методики формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до просвітницької діяльності у процесі вокального навчання (табл. 1).

Отже, динаміку сформованості підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва до просвітницької діяльності у процесі вокального навчання забезпечена широким впровадженням вправ на розвиток артистичних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва, методів інверсії, формуванням міжособистісної культури учнів, методів спонукання школярів до асоціативного пошуку, методів фасилітативної дискусії, методів

Таблиця 1

Рівні підготовленості мумм до просвітницької діяльності у процесі вокального навчання	Констатувальний зріз		Контрольний зріз			
	Студ. (148)		КГ (73)		ЕГ (75)	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%
Високий рівень	12	8,04%	6	8,16%	13	17,29%
Середній рівень	52	34,8%	34	46,2%	46	61,18%
Низький рівень	84	56,28%	33	44,8%	16	21,2%

музично-фольклорного спілкування тощо. Представлена авторська методика – авторське передбачення майбутнього музично-педагогічної освіти, та ролі вчителя музичного мистецтва у сучасній

загальноосвітній школі. Представлена методика є універсальною та інноваційною, а розгляд особливостей практичного впровадження її сподіваємося продовжити у наступних наукових публікаціях.

Список використаних джерел

1. Жигінас Т. В. Методика підготовки майбутніх учителів музики до концертно-освітньої діяльності: навчально-методичний посібник // електронний каталог бібліотеки НПУ ім. М. П. Драгоманова / за ред. Г. М. Падалки, О. Я. Ростовського. К.: Уніфікований ідентифікатор ресурсу: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7400//> 2015 р. 130 с.
2. Козир А. В. Вступ до акмеології мистецької освіти : навч.-метод. посібник. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. 263 с.
3. Падалка Г. М. Пріоритетні напрямки розвитку сучасної мистецької освіти. – Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: Збірник наукових праць. К.: НПУ, 2004. Вип. 1 (6). С. 15–20.
4. Ростовський О. Я. Проблема методологічної переорієнтації професійної підготовки майбутніх учителів музики у контексті реформування сучасної загальноосвітньої школи //Наукові записки: психолого-педагогічні науки. №2. Ніжин: НДПУ імені М.Гоголя, 2003. 239 с.

References

1. Zhyhinas T. V. Metodyka pidhotovky maybutnix uchyteliv muzyky do kontsertno-osvitn'oyi diyal'nosti: navchal'no-metodychnyy posibnyk // elektronnyy kataloh biblioteki NPU im. M.P. Drahomanova // (za red. H. M. Padalky, O. YA. Rostovs'koho). K.: Unifikovanyy identyfikator resursu: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7400//> 2015 r. 130 s.
2. Kozyr A. V. Vstup do akmeolohiyi mystets'koyi osvity : navch.-metod. posibnyk. – Kyyyiv : NPU imeni M. P. Drahomanova, 2012. 263 s.
3. Padalka H. M. Priorytetni napryamky rozvytku suchasnoyi mystets'koyi osvity. Naukovyy chasopys Natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriya 14. Teoriya i metodyka mystets'koyi osvity: Zbirnyk naukovykh prats'.K.: NPU, 2004. Vyp. 1 (6). S. 15–20.
4. Rostovs'kyu O. YA. Problema metodolohichnoyi pereoriyentatsiyi profesiynoyi pidhotovky maybutnix uchyteliv muzyky u konteksti reformuvannya suchasnoyi zahal'noosvitn'oyi shkoly //Naukovi zapysky: psykholoho-pedahohichni nauky. №2. Nizhyn: NДPU imeni M.Hoholya, 2003. 239 s.

Орест Орищук. Методика формирования готовности будущих учителей музыкального искусства к просветительской деятельности в процессе вокального обучения

В статье освещены авторское видение профессиональной подготовки учителя нового поколения, личности с высокой самоорганизацией, профессиональной компетентностью, интеллектуала, способного к различным видам художественно-творческой деятельности подготовленного к педагогической деятельности в нестандартном режиме. Актуально, практика работы учителя музыкального искусства показывает, что любая форма внеурочной, внеклассной деятельности, возложенная на педагога-музыканта – носит просветительский характер. Музыкально-просветительская деятельность будущего учителя музыкального искусства открывает мощные возможности расширения художественного мировоззрения, формирования художественно-эстетических вкусов, идеалов подрастающего поколения. Тематика музыкального просвещения недостаточно представлена в процессе профессионального обучения студентов факультетов искусств педагогических университетов. Представлена авторская методика формирования готовности будущих учителей музыкального искусства к просветительской деятельности в процессе вокального обучения раскрывает авторское видение решения проблемы подготовки учителей-новаторов, учителей-реформаторов, вокалистов-просветителей.

Ключевые слова: просвещение, музыкальное просвещение, вокально-просветительская деятельность, будущий учитель музыкального искусства.

Orest Orishuk. Methodology of forming the readiness of future teachers of musical art for educational activities in the process of vocal training

The urgent need of modern Ukrainian society for the professional training of a teacher of a new generation, a person with a high self-organization, professional competence, an intellectual capable of various types of artistic

and creative activity prepared for teaching in a non-standard mode is relevant, since the practice of the teacher of musical art testifies that any -which forms of extra-curricular, extra-curricular activities, placed on the teacher-musician – are educational. The musical and educational activities of the future teacher of musical art opens up powerful opportunities for expanding the artistic outlook, the formation of artistic and aesthetic tastes, and the ideals of the younger generation. Instead, the subject of musical education is not sufficiently represented in the process of professional training of students of the faculties of the arts of pedagogical universities. The article presents the methodology of forming the readiness of future teachers of musical art in the process of vocal training, which reveals the author's vision of solving the problem of preparing teachers-innovators, teachers-reformers, vocalists-educators. The dynamics of formation of the preparedness of future teachers of musical art for educational activity in the process of vocal education is provided by wide introduction of exercises on the development of artistic skills of future teachers of musical art, inversion methods, formation of interpersonal culture of students, methods of encouraging students to associate search, methods of facilitative discussion, methods of musical-folklore communication, etc.

Keywords: education, musical education, vocal and educational activities, future teacher of musical art opens.

УДК 37.378

Ільдико ОРОС

*доктор філософії, ректор Закарпатського угорського інституту
ім. Ференца Ракоці II, м. Берегово, Україна
e-mail: ildiko@kmf.uz.ua*

РОЛЬ ФОРМАЛЬНОЇ, НЕФОРМАЛЬНОЇ ТА ІНФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ПІДГОТОВЦІ ПЕРСОНАЛУ ДЛЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ

У статті з'ясовано, що освіта дорослих може впливати на різні сфери діяльності людини, суспільства, і для цього створюються нові можливості. Неформальна та інформальна освіта застосовує новітні технології, методи, які може використовувати формальна освіта. Такі форми освіти як формальна, неформальна та інформальна, полегшують розв'язання проблеми підготовки персоналу для роботи з дорослим населенням, сприяють підвищенню якості роботи на підприємстві, адже неформальна освіта швидко реагує на потреби ринку праці, у зв'язку з чим усуваються бар'єри у оволодінні новими технологіями, завдяки чому можна швидше сформувати високий інтелектуальний капітал, який відіграє ключову роль в економіці.

Значну роль у розвитку освіти дорослих відіграє європейська провідна неурядова організація в системі освіти дорослих – Європейська Асоціація з освіти дорослих (European Association of Adult Education – EAAE), завданням якої є популяризація освіти дорослих та забезпечення доступу всіх бажаючих до неформальної освіти дорослих.

Ключові слова: формальна освіта, неформальна освіта, інформальна освіта, підготовка персоналу, система освіти дорослих.

У зв'язку з вимогою інформаційного суспільства, головною рисою якого є знання, що постійно оновлюються, та вимогою науково-технічного прогресу, в процесі якого необхідно постійно опановувати новими технологіями, які засновані на інноваційних знаннях, все більшого значення набуває неформальна та інформальна освіта, яка сприяє оновленню базових знань і навичок з комп'ютерної грамотності, технологічної культури, вивченню іноземних мов, доступу до освіти упродовж життя, адже в таких умовах людина має не лише набувати нових знань, а й оволодівати суміжними, а то й новими професіями [1; 2].

Важливе значення для опанування формальною, неформальною та інформальною освітою педагогічних досліджень мають праці з філософії освіти (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень,

В. Лутай та ін.), а також з теоретико-прикладних аспектів неперервної освіти дорослих (Л. Лук'янова, Н. Ничкало, С. Сисоєва та ін.).

Ми поставили завдання коротко схарактеризувати роль формальної, неформальної та інформальної освіти у підготовці персоналу для системи освіти дорослих (ОД).

Новий формат «навчання протягом життя» повинен включати в себе всі періоди освіти – від дошкільної до післяпенсійної, що охоплює весь спектр різних видів навчання: формального (formal), неформального (non-formal), самостійного інформального (informal) [3]. Підвищення освітнього рівня впродовж усього життя – це підвищення професійного рівня (набуття знань із фаху) та загальноосвітнього (набуття знань з культури і політики) [4].